

LIETUVIŠKŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ PUBLIKACIJŲ RETROSPEKTYVIOJI BIBLIOGRAFIJA*

Pagaliau po daugelio metų iš mirties taško pajudėjo retrospektyvioji lietuviškųjų periodinių leidinių publikacijų bibliografija. Per palyginti trumpą laikotarpį sulaukėme jau trečiojo metraščio, skirto 1912 metais Lietuvoje leistiems laikraščiams ir žurnalams.

Be abejonės, tokią nelauktą spartą galima paaiškinti keliomis priežastimis. Viena, bibliotekos per ilgus metus kartotekose sukaupe daugybę įrašų, tai yra padarė daugumą juodžiausio registracinio darbo. Tačiau antra priežastis – nutarimas leisti bibliografinius metraščius – gerokai pakėlė sudarytojų ūpą ir paskatino šių bibliografinių rodyklių leidimą. Beje, žvelgiant į 1912 metams skiriamą tomą, galima įsitikinti tokio nutarimo išmintingumu. Tomą sudaro 8 138 pozicijos. Sunku įsivaizduoti, kokios apimties būtų ilgesniam istoriniam laikotarpiui skirtos bibliografinės rodyklės apimtis. Kad ja būtų patogų naudotis, reikėtų daryti labai didelę atranką. O tai savo ruožtu reikštų, kad dalis reikšmingos informacijos būtų prarasta.

Bibliografinę rodyklę sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoje, didžiausioje dalyje suregistruoti laikraščių ir žurnalų straipsniai. Sudarytojai siekė išsamiai pateikti grožinės literatūros kūrinius, tuo tarpu visa kita medžiaga tapo atrankos objektu. Pagrindinis atrankos kriterijus – medžiagos svarba ir išliekamoji vertė. Be to, siekdami išvengti galimo nereikalingo kartojimosi, autoriai teikė pirmenybę svarbesnių leidinių, ypač laikraščių, publikacijoms, jei publikacijų viena tema susikaupdavo per daug. Papildoma atrankos žymė – žvaigždutė, skaitytujai nurodo smulkesnę, mažai faktinių duomenų turinčią medžiagą, galinčią sudominti kurio nors krašto tyrinėtojus. Antroje dalyje, kurioje registruojamos įvairių spaudinių recenzijos ir atsiliepimai apie juos, atranka nedaroma. Iliustracijų dalyje pagrindinis atrankos kriterijus yra kraštotyrinis. Registruojamos reprodukcijos, fotonuotraukos, piešiniai, portretai ir kt. Recenzijos apie užsienio spaudinius, pasirodžiusios lietuviškoje spaudoje, taip pat įtrauktos į rodyklę. Peržiūrėjus leidinį, galima tvirtinti, kad jo autoriai nuosekliai laikėsi pasirinktų atrankos principų visose trijose dalyse. Beje, nuoseklumu pasižymi priimtų sprendimų įgyvendinimas. Ypač norėjęsi pagirti grupavimą nuoseklumą. Tą pati klasifikacijos schema išlaikoma visose trijose rodyklės dalyse. Klasifikacijos pagrindu pasirinkta universali dešimtainė schema, pritaikyta lietuviškosios periodikos medžiagai. Vidinis grupavimas skyriuose, poskyriuose ir rubrikose labai patogus ieškant medžiagos apie vietovę ar kraštą. Saikingai, bet tikslingai vartojamos nuorodos tarp skyrių ir į kitus įrašus.

Periodinių leidinių publikacijų aprašymui taikyti pagrindiniai tarptautinio bibliografinio aprašo reikalavimai. Bibliografiniuose aprašuose vartojama dabartinė

* Lietuviškųjų periodinių leidinių publikacijos, 1912. D. 1 / Kauno viešoji b-ka; Sudarė Osvaldas Janonis, Rima Raišytė; Ats. red. Gražina Barzdienė. V.: LNB, 1994. 482 p. (Lietuvos bibliografija. Serija C).

rašyba ir skiryba, be abejo, lengvina naudotis rodykle. Bibliografinis aprašas glaustas, tačiau gana išsamus ir kartu su klasifikacija patenkinamai charakterizuoja dokumentą. Trumpos aiškinamosios anotacijos patikslina įrašą, bet jo neperkrauna. Kai kurie aprašo elementai skiriami netgi publikacijos paieškai periodiniame leidinyje, pavyzdžiui, laikraščių skyrių pavadinimai.

Pagalbinės rodyklės – vienas iš elementų, padedančių įvairiais aspektais ieškoti medžiagos. Jos yra trijų rūšių: asmenvardžių, kolektyvų bei vietovardžių. Pirmojoje rodyklėje nurodytos visų bibliografiniuose aprašuose minimų asmenų pavardės. Iš visų galimų pavardės formų pateikiamos nuorodos iš šiuo metu priimtąją. Be to, pateikiamos nuorodos iš slapyvardžio ar slapyraidės į tikrąją autoriaus pavardę. Labai gaila, kad ne visi slapyvardžiai ir slapyraidės yra atskleisti. Tačiau derėtų pažymėti, kad autoriams pavyko atskleisti daugiau provincijos autorių slapyvardžių, palyginti su V. Biržiškos slapyvardžių žodynu. Kolektyvų rodyklėje nurodomos bibliografiniuose įrašuose minimos organizacijos, įstaigos, įmonės, suvažiavimai, konferencijos, kiti laikino pobūdžio kolektyvai.

Vietovardžių rodyklė taip pat labai išsami – joje nurodomi bibliografiniuose įrašuose minimi vietovardžiai, taip pat įvairių organizacijų veikimo bei periodinių leidinių leidimo vietos. Prie pagrindinių rubrikų prijungiamos dalykinės rubrikos.

Recenzuojamoji bibliografinė rodyklė kaip reta patogi vartotojui. Atrodo, kad vienas iš pagrindinių sudarytojų tikslų buvo kuo glaustiau pateikti pagrindinę lietuviškų periodinių leidinių publikacijų masę (iš 32 periodinių leidinių – žurnalų, laikraščių ir jų priedų). Šį pagrindinį tikslą jiems pavyko pasiekti.

Tačiau prie ankstesnių retrospektyviųjų bibliografinių rodyklių pripratintas skaitytojas pasigestų bent jau išsamesnio 1912 metų periodinės spaudos ir jos publikacijų apibūdinimo. Norėtusi, kad būtų atskleisti jų paieškos, išigijimo, papildomų šaltinių naudojimo ar neprieinamumo klausimai. Tai gal buvo galima padaryti toje pačioje pratarmėje, kuri labai išsamiai apibūdina bibliografinio leidinio sudarymo principus ir naudojimo galimybes.

Leidžiant tokius fundamentalius nacionalinės bibliografijos leidinius, taip pat derėtų pasirūpinti ir tinkamu jų pristatymu užsieniečiams. Deja, angliškasis pratarmės tekstas mirgėte mirga rašybos klaidų bei sunkiasvorių gramatinių formų. Beje, tokia didžiuliam spauidinyje spaudos klaidų beveik neišvengiama. Tačiau jų koncentracija dviejuose angliško teksto puslapiuose nėra atsitiktinis dalykas.

Atkreiptinas dėmesys į dar vieną Lietuvos bibliografijos C serijos ypatybę. Kiekvienas jos metraštis šiek tiek skiriasi nuo ankstesniųjų savo sudarymo metodika. Šių skirtumų ateityje reikėtų vengti. Be abejo, tai atsitinka dėl to, kad kiekviena nacionalinės bibliografijos grupė dirba savarankiškai ir neturi bendrų metodikos nurodymų. Akivaizdu, kad jau sukaupta pakankama patirtis, kad tokie nurodymai būtų parengti.

Šiuo metu jau rengiami 1912 metų lietuviškos periodikos publikacijų rodyklės papildymai. Tačiau galime teigti, kad bendrą šių metų Lietuvos politikos, kultūros ir ekonomikos gyvenimo kroniką, kuri atskleista to meto periodinėje spaudoje, jau turime. Nekantriai lauksime kitų metraščių. Jie visi taps raktu į lietuviškosios periodinės spaudos lobyną.